

Tengerszem – avagy a helytelen földrajzi nevek

A földrajzi tulajdonnevek között sok olyat találunk, amelyek nem igazán fedik a valóságot. Úgy is mondhatnánk, hogy földrajzi szempontból helytelen nevet viselnek. Az Oregon államban található Crater Lake nem krátertó, ahogy a neve sugallja, hanem kalderató, azaz egy egykori tűzhányó teteje beszakadt, s az így kialakult kalderában gyűlt össze a tó vize.

Jordánia és Izrael határvidékén terül el a Holt-tenger, ami valójában csak egy tektonikus eredetű tó, nem tenger, mint a neve hirdeti.

A magyarországi földrajzi atlaszokban az Északi-sark körül a Jeges-tenger nevét olvassuk. Valójában egy óceánról van szó, ezért Jeges-óceánnak kellene nevezni, mint ahogy az angol nyelvű atlaszokban Arctic Ocean szerepel.

Februárban a Zempléni-hegységben, a Sárospatak és Sátoraljaújhely között található Megyer-hegyen kirándultam. Ez a hegy és környéke kb. 15 millió évvel ezelőtt a miocén korban lejátszódott vulkáni folyamatok eredménye. A környéket tengervíz borította, ebből csak a legmagasabb vulkáni kúpok emelkedtek ki. A kitörések során izzó piroklaszt-ár zúdult le a lejtőkön, majd ebből összetömörödött, összesült riolittufa képződött. A vulkáni működés következő fázisában forró vizes oldatok járták át a kőzetet, s azt jelentősen átalakították. A horzsaköveket elállasztották, és azok kipotyogtak a kőzetből. Így alakult ki a lyukacsos, darázköves szerkezet (mint ahogy látható, hogy a darázs minden természetes vagy mesterséges eredetű lyukba bebújik). A kovasavas oldatok pedig, melyek átjárták a riolittufát, megnövelték a kőzet keménységét. A darázköves szerkezet és a nagy keménység ezt a kőzetet nagyon alkalmassá tette arra, hogy malomköveket faragjanak belőle. A bányászat a 15. században kezdődött, és egészen 1907-ig tartott. Híres, jó minőségű termék volt a „pataki malomkő”.

A felhagyott bányában összegyűlt a csapadékvíz, így egy mesterséges eredetű tó jött létre. A legmagasabb oldalfalak 50 méter fölé emelkednek, a víz mélysége pedig meghaladja a 6 métert. Ennek a tónak idővel a Tengersizem nevet adták. Mert nem ismerték a tengersizem szó eredeti jelentését. A tengersizemeket egykor eljegesedett magashegységekben találjuk, s kialakulásukban is a jégár eróziós munkája kap szerepet. A lefelé nyomuló jég ott tud erőteljesebb kimélyítő eróziót végezni, ahol a terület lejtése hirtelen lecsökken, ezért a felszínbe jobban bele tud marni. Ezért találjuk a kárfülkék alján vagy a völgyek ellaposodó részein a nagyobb mélyedéseket, melyeket kitölt az olvadékvízből és csapadékból származó víz.

A Megyer-hegyen nem volt jégár, a tó medencéjét nem hozhatta létre a jégár. Vagyis a Tengersizem nem tengersizem. Csak egy gyöngyszem. Magyarország egyik gyöngyszeme.

2015. 05. 12.